
NEMZETKÖZI SZEMLE

Engler Lajos

EGY JOBB VILÁGÉRT

Az el nem kötelezett országok VII., delhi csúcsertekezlete

Alig fél évvel az el nem kötelezett országok VII. csúcsertekezletének megkezdésére kijelölt időpont előtt még úgy tűnt, hogy a mozgalom ellenségeinek sikerül a lehető legsúlyosabb csapást mérniük az „emberiség lelkiismereteként” nyilvántartott, korunk legnagyobb horderejű politikai megmozdulására: a VI. csúcsertekezleten, Havannában kijelölt vendéglátó, Irak egy végeláthatatlan háborúba bonyolódott a szomszédos, úgyszintén el nem kötelezett Iránnal, a nemzetközi politikai és gazdasági viszonyok mély válságából eredő polarizálódás egyidőben azzal fenyegetett, hogy a Havannában felvetett „természetes szövetségesről” alkotott mondvacsinált dilemma vonalán végérvényesen megoszlik a külső beavatkozásokból eredő és belső ellentétéktől egyébként is szétfeszített mozgalom.

Az erőpolitika tényezői mindent megtettek, hogy erre sor kerüljön, s ezzel elfojtsák a fejlődő országok és népek politikai és gazdasági önállóságra való törekvését. Az idejétmúlt, igazságtalan világgazdasági rendszer törvényszerűségeinek hatására a fejlett és fejlődő országok közötti különbségeket a hatalmasok tudatosan annyira elmélyítették, hogy a végsőkig legyöngült, a szó szoros értelmében a létminimum legalsó határán tengődő országok „érett gyümölcsként” kellett volna hogy a világ érdekövezetekre osztásának politikáját szorgalmazó nagyhatalmak ölébe hulljanak.

A tömbök közötti viszonyok kiéleződése, a szűnni nem akaró, képtelen méreteket öltött fegyverkezési verseny, az egyre fokozódó gazdasági és politikai feszültség olyan helyzetet teremtett tehát, amely közvetlenül veszélyeztette a világbékét. S hogy a helyzet még bonyolultabb legyen, a béke vagy háború közötti választás lehetősége nemcsak a meglévő világpolitikai rendszer döntő tényezőinek, hanem a nemzetközi ügyek intézésében illetékes intézményeknek és a világszervezeteknek a kezéből is fokozatosan kicsúszott.

A kilátástalan helyzet világos felismerése arra készítette az el nem kötelezett országok mozgalmának legérettebb tagjait (köztük Jugoszlá-

viát is), hogy a végzetes negatív irányzatok feltartóztatása végett mindent megtegyenek a VII. csúcsertekezlet mielőbbi megtartásáért. A szer-teágazó, szívós diplomáciai tevékenység eredményeként, s nem utolsó-sorban Bagdad józan megítélése alapján, végül is megszületett a döntés, hogy erre 1982 ősze helyett 1983 tavaszán, India fővárosában kerül sor. A határozat megvalósítása nyomán nemcsak az bizonyosodott be, hogy az el nem kötelezett országok szempontjából, de az egész világ érdekeit is szem előtt tartva, ez talán korunk egyik legjelentősebb politikai hatá-rozata volt, s a döntés az egész nemzetközi közösség számára — bele-értve még a tömbpolitika hordozóinak léteérdekeit is — rendkívüli fontos-sággal bírt. A háború veszélye ugyanis már annyira közvetlen, a világ-gazdasági helyzet pedig olyan áldatlan volt, hogy a kiútkeresés lehetősé-gét megkönnyebbüléssel fogadták azok is, akik a legfelelősebbek a VII. csúcsertekezlet előtti időszakban előállt áldatlan helyzetért.

A delhi csúcsertekezleten történtek alapján tehát már teljes bizonyos-sággal állítható, hogy az utólagos vendéglátó megválasztása minden te-kintetben jó húzásnak bizonyult. India, e hatalmas, mintegy hétszázmillió lakosú, szabadságszerető ázsiai ország (az utóbbi körülmény sem mel-lékes) nemcsak hogy mind az el nem kötelezettek, mind pedig az egész nemzetközi közösség szemében kellő tekintélynek örvend, nemcsak hogy Mahatma Gandhi és Jawaharlal Nehru hagyományaira épülő politikai jártassággal és tapasztalattal rendelkezik, hanem a szerencsés körülmény folytán, hogy úgyszólván közvetlenül a csúcsertekezlet előtt érték véget Delhiben az Ázsiai sportjátékok, egy ilyen jelentős összefüvetel szerve-zéséhez és kíséréséhez szükséges egyéb adottságokkal is rendelkezett.

Ehhez járult a páratlan erőfeszítés, amellyel az illetékesek igen rövid idő alatt teljesen tisztává, széppé varázsolták Delhi új városrészét. A csúcsertekezlet kísérői meggyőződhetnek arról, hogy erre a változásra, a csúcsertekezlet előkészítő munkálataira Delhi valamennyi lakosa, s a több tízezer tagú szervezési bizottság is igen büszke volt.

A sikeres kimenetel szempontjából elsőrendű fontosságú diplomáciai előkészítő munkát a csúcsertekezlet vendéglátója számos más el nem kötelezett ország segítségével úgyszintén hibátlanul látta el. Ennek ered-ményeként 1983. március 7-étől 11-éig India fővárosában az el nem kötelezett országok minden idők legtömegesebb és legmagasabb szintű értekezletére került sor.

Delhiben a VII. csúcsertekezleten a mozgalom következő teljes jogú tagjai jelentek meg:

Afganisztán, Algéria, Angola, Arab Emírségek, Argentína, Bahama-szigetek, Bahrein, Bangladesh, Barbados, Belize, Benin, Bhután, Bissau-Guinea, Bolívia, Botswana, Burundi, Ciprus, Comore-szigetek, Csád, Dji-bouti, Ecuador, Egyiptom, Elefántcsontpart, Egyenlítői Guinea, Etiópia, Felső-Volta, Gabon, Gambia, Ghana, Grenada, Guinea, Guayana, India, Indonézia, Irán, Irak, Jamaica, Jemeni Arab Köztársaság, Jemeni NDK, Jordánia, Jugoszlávia, Kamerun, Katar, Kenya, Kolumbia, Kongó, Ko-reai NDK, Közép-afrikai Köztársaság, Kuba, Kuvait, Laosz, Lesotho,

Libanon, Libéria, Líbia, Madagaszkár, Malawi, Malaysia, Maldive-szigetek, Mali, Málta, Marokkó, Mauritánia, Mauritius, Mozambik, Nepál, Nicaragua, Niger, Nigéria, Oman, Pakisztán, a PFSZ, Panama, Peru, Ruanda, Sao Tome és Principe, Sierra Leone, Seychelle-szigetek, a SWAPO, Sri Lanka, Suriname, Szaúd-Arábia, Szenegál, Szingapúr, Szíria, Szomália, Szudán, Swaziföld, Tanzánia, Togo, Trinidad és Tobago, Tunézia, Uganda, Vanuatu, Vietnam, Zaire, Zambia, Zimbabwe, Zöldfoki-szigetek. (A felsoroltak között vannak a VII. csúcsertekezleten felvett új tagok is.)

Megfigyelői státusban a következő országok és népfelszabadító mozgalmak képviselői voltak jelen:

Antigua és Barbuda, Brazília, Costa Rica, Dominica, Fülöp-szigetek, Mexikó, Pápua Új-Guinea, Salvador, Venezuela, az ANC, az Afro-ázsiai Népek Szolidaritási Szervezete, az Arab Liga, az Afrikai Egységsszervezet, az Iszlám Konferencia Szervezete, az Azániai Összafrikai Kongresszus, a Puerto Rico-i Szocialista Párt és az Egyesült Nemzetek Szervezete.

Vendég státusában pedig Ausztria, a Dominikai Köztársaság, Finnország, Portugália, Románia, San Marino, Spanyolország, Svájc, Svédország, a Vatikán, valamint tizenhat különböző nemzetközi szervezet képviselői jelentek meg.

A csúcsertekezlet közvetlen előkészületei

A csúcsertekezlet közvetlen előkészületei március 1-jén, a szakértői és nagyköveti szintű tárgyalásokkal kezdődtek. Ez a fórum, melynek munkája kevésbé látványos, de annál jelentősebb, hivatalosan két napig ülésezett, valójában pedig a külügyminiszteri és az állam-, illetve kormányfői értekezlettel párhuzamosan a csúcsertekezlet egész folyamata alatt — különböző szak- és alkalmi bizottságokban, munkacsoportokban — tevékenykedett. Elsődleges feladata már hagyományosan a miniszteri értekezlet napirendjének megállapítása és a vendéglátó által benyújtott záróokmány-tervezet megvitatása, az ezzel kapcsolatos álláspontok összehangolása, de hatásköre minden egyéb vitás kérdés tisztázására is kiterjedt. A zárt ajtók mögött megtartott üléseken maradéktalanul kifejezésre jut a mozgalom valamennyi országának álláspontja, úgyhogy ennek a szakértői bizottságnak a munkája valahányszor rávilágít a mozgalomban uralkodó helyzetre és erőviszonyokra, s így előrevetíti a csúcsertekezlet kimenetelét.

Ebből a szemszögből szemlélve a delhi csúcsertekezlet szakértői szintű tanácskozása világosan utalt a vendéglátó alapos előkészítő munkájából, s a súlyos világpolitikai helyzet egyértelmű felismeréséből eredő általános törekvésre, hogy a mozgalom ezúttal — a havannai csúcsertekezlettel eltérően — ne magával a mozgalommal, az azon belül felmerülő problémákkal, hanem elsősorban az el nem kötelezett és fejlődő országokat

egyformán sújtó, átlényegesítésre érett világpolitikai és -gazdasági rendszer visszasságaiából eredő égető problémákkal, ezek konkrét megoldási lehetőségeivel foglalkozzon.

A fent említett okokból még a legviharosabb szakértői ülések is mindvégig a megoldáskeresés légkörében folytak, s még a szöges ellentétek tisztázása sem járt szükségtelen, bonyolult szópárbajjal. Ebben is jelentős szerep jutott a vendéglátónak: az India által beterjesztett záródokumentum-tervezetet kezdettől fogva csaknem valamennyi ország képviselői meglelégedéssel fogadták. Jugoszlávia például úgy ítélte meg, hogy a dokumentumtervezet nemcsak jó alapot nyújt egy megfelelő záróokmány kidolgozására, hanem egyúttal megadta a konszenzushoz szükséges kellő alapot is. A több mint tíznapos munka során ez egyébként be is bizonyosodott: az indiai javaslat ugyan számos változáson ment át — szövege végül jelentősen ki is bővült —, de alapvető elvi hozzáállásait senki sem kérdőjelezte meg. Természetesen elkerülhetetlen velejáróként ezúttal is olykor előtérbe kerültek az egyes országok adott belpolitikai és geostratégiai helyzetéből eredő egyéni problémák, ami teljesen érthető, de jellemző, hogy még ilyen esetekben is a felszólalók és vitázók igyekeztek tiszteletben tartani a kialakult konstruktív légkört, s így mindvégig azok az általános problémák domináltak a munkacsoportok napirendjén, amelyek az egész mozgalmat, illetve az egész emberiséget érintik.

Mindez azonban nem zárta ki a mozgalmac berkeiben dúló ellentétek, sőt háború megoldására, illetve megfékezésére irányuló törekvéseket. Így már a közvetlen előkészületek első ülésétől kezdve világos volt, hogy az úgynevezett „belső problémák” közül a csúcsértekezleten legtöbb szó az iraki—iráni háború befejezésének lehetőségéről, a VIII. csúcsértekezlet vendéglátójának kijelöléséről és Kambodzsa képviselőtétének a megállapításáról fog esni, míg a Havannában domináló „természetes szövetséges”, illetve „természetes ellenség” mondvacsinált dilemmája körüli huzavona ezúttal teljesen elmaradt.

Az említett kulcskérdésekkel kapcsolatban is úgyszólván azonnal ki-kristályosodott a helyzet: míg Kuba fővárosában (a vendéglátó által) kierőszakolt „konszenzus” eredményeként maradt üresen Kambodzsa széke, Delhiben a Szihanuk herceg és a Demokratikus Kambodzsa képviselői jogát támogató túlnyomó többség józan megítélése folytán maradt meg az előző csúcsértekezleten hozott „üres szék” képlete. A mozgalom alapelveiért síkraszálló országok — ugyanis — köztük Jugoszlávia, bár maradéktalanul támogatták a Demokratikus Kambodzsa képviselőinek jogát, hogy részt vegyenek az értekezleten — szem előtt tartva a tényt, hogy a konszenzusra épülő mozgalomban ezúttal sem lehetne az értekezlet kimenetelének veszélyeztetése nélkül a kérdésben egyöntetű megállapodásra jutni, magukévvá tették a már meglevő határozatot, világosan kifejtve, hogy továbbra is Szihanuk herceg képviselői jogát tartják egyedül legálisnak, amint azt az Egyesült Nemzetek Szervezete is megállapította. Ezzel ugyan nem sikerült teljes egészében helyrehozni a VI. csúcsértekezlet egyik igazságtalanságát, de Szihanukék

lényegében erkölcsi elégtételt kaptak, az értekezlet pedig mentesült egy végeláthatatlan vitától.

Az irak—iráni háború tekintetében a csúcsértekezlet kezdete előtt még a beavatottak is „sokat ígérő pozitív változást” vártak. Abból a feltevésből kiindulva, hogy az értelmetlen háború a végsőkig legyöngítette mindkét országot, s napról napra egyre jobban kimeríti azok gazdaságát, a derűlátók vérmes reményeket fűztek ahhoz, hogy a csúcsértekezletnek sikerül a hadban álló feleket jobb belátásra bírnia, annál is inkább, mert az előkészületek során Bagdad többszörösen megismételte készségét, hogy véget vessen a háborúnak, s jószándékáról azáltal is tanúságot tett, hogy a csúcsértekezlet sikerének érdekében önként lemondott a VII. csúcsértekezlet vendéglátójának szerepéről, annak ellenére, hogy már csaknem minden költséges előkészületet megtett a summit megtartása érdekében. Csakhamar bebizonyosodott azonban, hogy a béke helyreállításának eredménye alaptalan: Teherán egy olyan, előre megszervezett, bőséges, kiváló minőségű, kiadósan illusztrált nyomtatott anyaggal támogatott propagandahadjáratot folytatott Delhiben a csúcsértekezlet első napjától kezdve, amely ékesen bizonyította, hogy képviselői nem békülékeny szándékával érkeztek India fővárosába. Bagdad erre szemlátomást nem volt kellőképpen felkészülve, s ezzel voltaképpen már eleve hiábavalóvá vált minden békéltetési igyekezet, amelyekben egyébként a kedvezőtlen kilátások ellenére mindvégig mégsem volt hiány.

Az el nem kötelezett országok következő csúcsértekezlete színhelyének kijelölése, illetve a VII. summit vendéglátójának megállapítása közvetlenül kötődik az előbbi problémához: Irak ugyanis azzal mondott le — hosszadalmas rábeszélés után, a kényszerhelyzetből kiindulva, de mégis önként — a VII. csúcsértekezlet vendéglátójának szerepéről, hogy a következőre, az el nem kötelezett országok New York-i külügyminiszteri értekezletének ígéretéből kifolyólag, feltétlenül Bagdadban kerüljön sor. Irán kezdettől fogva nemcsak, hogy elvitatta Iraknak ezt a jogát, hanem számos vélemény szerint ez a kérdés volt egyik oka annak, hogy Teherán mindvégig állhatatosan visszautasított minden békülésre irányuló javaslatot és igyekezetet.

A külügyminiszterek hozzájárulása

Igy aztán az úgynevezett politikai problémakörnek ezek a legkényesebb kérdései, még néhány kevésbé vitatott témával együtt a március 3-án megkezdődött külügyminiszteri szintű tanácskozás asztalára kerültek. A mozgalom csúcsértekezletének hagyománya szerint, a diplomáciai főnökök gyülekezete egyúttal az az utolsó „szűrő”, amelyen már világosan körvonalazódik az el nem kötelezett országok legrangosabb szintű tanácskozásának a kimenetele. Amiben a külügyminisztereknek nem sikerült közös nevezőre jutniuk, az már a csúcsértekezlet végéig nyílt kérdés marad. Természetesen a külügyminiszteri értekezlet is — bár

hivatalosan két-három napig tart —, szükség szerint, a csúcsertekezlet végéig ülésezik, s bármikor összehívható teljes összetételben, vagy néhány ország képviselőjéből összeállított, egy-egy probléma megoldására megalakított különbizottságként.

Ezúttal az általános légkörnek megfelelően a külügyminiszterek összejövetelét is teljes egészében a megoldáskeresés szelleme hatotta át. Ezzel magyarázható például, hogy végül a diplomáciai főnökök szintjén lezárult a Kambodzsa képviseletének kérdése. A konszenzussal hozott határozat a havannai döntést, az „üres szék” képletét fogadta el, ezúttal azonban, mint már említettük, egészen más megfontolásból, mint Kuba fővárosában: a felszólalók nagy többsége ezen a szinten is Szihanuk és a Demokratikus Kambodzsa kormányának képviseleti jogáért szállt síkra, de végül mégis úgy döntött, hogy az abszolút konszenzus hiányában ezzel a kompromisszumos megoldással gátolja meg, hogy egy kérdés körül a végeláthatatlan viták ingoványában elsüllyedjenek a csúcsertekezlet közérdekű problémái. Ezzel az állam-, illetve kormányfők értekezlete végérvényesen mentesült egy olyan problémától, amely körül Havannában majdnem végzetesen megoszlott nemcsak a VI. csúcsertekezlet, hanem az egész mozgalom is.

Az építő jellegű légkör kihatott továbbá az egyébként sok vitát és nézeteltérést okozó protokolaris kérdések megoldására is. Így például nemcsak a csúcsertekezlet napirendjének elfogadása történt meg zökkenésmentesen, hanem a mozgalom leendő koordinációs bizottságának összetétele körüli huzavona is kedvezően oldódott meg: a jövőben a mozgalomnak nyílt koordinációs bizottsága lesz, melynek tagja lehet minden ország képviselője, amennyiben záros határidőn belül bejelenti ez irányú igényét, de ettől függetlenül, a korábbi gyakorlatnak megfelelően, bármely tagország részt vehet a két csúcsertekezlet közötti időszak legjelentősebb gyűlékezetének munkájában.

A külügyminiszteri szintű értekezlet befejeztével lényegében már a csúcsertekezlet záróokmányának legnagyobb része is véglegesen megszövegeződött. Ezen a szinten is megállapítást nyert a politikai és gazdasági problémák szerves együvé tartozása, s a tény, hogy a világbéke kérdése szorosan összefügg a súlyos világgazdasági helyzet problémáival, a meglevő igazságtalan gazdasági rendszer gyökeres megreformálásának kérdésével. „A fejlett és a fejlődő országok közötti szakadék elmélyülése valamennyi politikai válság melegágya, amely veszélyezteti a világ békéjét és biztonságát” — olvashatjuk többek között az értekezlet záróokmányának szövegében, s ezt a megállapítást a csúcsertekezlet közvetlen előkészületeinek egyetlen szintjén sem vonta senki kétségbe.

A csúcsertekezlet

Az állam-, illetve kormányfői értekezlet március 7-én egy protokolaris furcsasággal kezdődött: Fidel Castro kubai elnök, a VI. csúcsertekezlet vendéglátójának nevében, s a mozgalom két ülészaka közötti

koordinátor tisztségében a hagyományoknak megfelelően megnyitotta a VII. csúcsertekezletet, de a szokásoktól eltérően még a délutáni ülészen is elnökölt, ami némi zavart keltett az értekezlet napirendjében is. Az ünnepélyes megnyitás napja azonban mégsem erről, hanem Fidel Castrónak a koordinátor két csúcsertekezlet közötti munkásságát ismertető beszámolójáról maradt emlékezetes: a két óra és 36 percig tartó — minden idők leghosszabb — beszámolójában a kubai elnök lényegében ismételt az azokért az elvekért szállt síkra, amelyeknek tarthatatlanságára már a havannai csúcsertekezlet is világosan rámutatott, s ami a két értekezlet közötti időszakban világosan be is bizonyosodott: a mozgalomnak nincsenek „természetes szövetségesei” és „természetes ellenségei” a nagyhatalmak között, mert az el nem kötelezettek, a mozgalom alapelveiből kiindulva, a nagyhatalmak minden egyes cselekedetét az alapelvek és az Egyesült Nemzetek Szervezetének okmányai és határozatai szemszögéből ítélik meg, s ezek után támogatják, illetve ítélik azokat el.

A csúcsertekezlet több mint 80 felszólalójának túlnyomó többsége egyenesen és egyértelműen emellett foglalt állást. Ezzel magyarázható, hogy a felszólalók nagy része felidézte a mozgalom múltját, kezdetét, és megemlékezett Tito, Nehru, Nasszer és a többi megalapító történelmi jelentőségű érdemeiről. A VII. csúcsertekezlet jellegzetességeit keresve kétségekívül megállapítható, hogy ezúttal a mozgalom nagyjainak felidézése és az alapelvekhez való ragaszkodás hangoztatása volt a legkiemelkedőbb. A másik jellegzetesség a világgazdasági problémák egyértelmű előtérbe helyezése volt. A szó szoros értelmében egyetlen felszólaló sem mulasztotta el, hogy rávilágítson az egész világot érintő, de elsősorban a fejlődő országokat sújtó visszas világgazdasági helyzetre, s annak a világpolitikai válságokkal való szerves összefüggésére. Ha annak idején a csúcsertekezlet záróokmányában abból a megfontolásból kellett a politikai és a gazdasági kérdéseket elválasztani, hogy rámutassanak a valahányszor háttérbe szoruló gazdasági problémák fontosságára, akkor ezúttal a gazdasági problémák súlya egyértelműen „visszahelyezte” a világgazdasági rendszer megreformálásának szükségét a legsúlyosabb politikai kérdések közé. Azzal, hogy a mozgalom Delhiben nem maradt meg a felszólítások és elméleti eszmefuttatások szintjén, hanem azonnali konkrét lépések foganatosítását is javasolta, ez a csúcsertekezlet jelentős előrelépést tett az előbbiekhöz viszonyítva, s a javaslatok valóra váltásáért a mozgalom már a csúcsertekezlet óta elrett rövid időszakban is rendületlenül sikraszáll.

A VII. csúcsertekezlet legjelentősebb mozzanata tehát az, hogy a VI. csúcsertekezletet, s az azt követő időszak gyakorlatát túlhaladva a mozgalomnak sikerült kilépnie a saját magával való foglalkozás — rákényszerített — búvőköréből. Úgy is mondhatnánk, hogy ha Havannában az alapelvekért vívott adáz szócsaták során volt egy kis előrevívő munka is, akkor a delhi csúcsertekezlet legfőbb jellegzetessége, hogy az alapelvekre épülő, előremutató, építő jellegű munkába olykor egy kis

vita is vegyült, de a mozgalom alapelveit ezúttal lényegében senki sem kérdőjelezte, nem is kérdőjelezhette meg. S ezt minden bizonnyal a jövőben sem teheti senki anélkül, hogy a mozgalom szemében súlyosan ne kompromittálná szándékát.

A záródokumentum

Ilyen légkörben a várakozásnak, a vendéglátónak és a túlnyomó többség óhajának megfelelően egy valóban építő jellegű záróokmány született. Politikai részében a dokumentum leszögezi, hogy a VII. csúcsertekezlet résztvevői ismételten megerősítették a mozgalom alapelveit, s ezek közül is elsősorban a mások bel- és külügyeibe való be nem avatkozás, az önállóság és a szuverenitás elve tiszteletben tartásának fontosságát s megállapítja, hogy ezeknek az alapelveknek a megszegése bármely ország részéről és bármilyen körülmények között történjen is, teljesen elfogadhatatlan. Az okmány többek között rámutat arra, hogy „a nemzetközi viszonyok olyan szakaszba jutottak, amelyben a világ valamennyi országa szempontjából létfontosságúkérdésekről való döntéshozatal nem lehet az országok kis csoportjainak kiváltsága, bármilyen hatalommal rendelkezzenek is”.

Megállapítva, hogy a világbéke és a nemzetközi biztonság csakis az általános és teljes leszerelés révén érhető el, a VII. csúcsertekezlet résztvevői felszólítják az atomhatalmakat, hogy tegyenek sürgős lépéseket az atomfegyverkezési verseny megfékezésére, majd a dokumentum külön kitér korunk legégetőbb válságaira, síkraszállva azoknak az igazságos, a népek jogait szem előtt tartó megoldásáért.

A záróokmány gazdasági része, mint már említettük, megállapítja, hogy „a nemzetközi gazdasági kapcsolatok válsága, a fejlett és fejlődő országok között egyre mélyülő szakadék, rendkívül súlyos problémákat szül, miáltal az általános bizonytalanság melegágya és veszélyezteti a világ békéjét és biztonságát”. Az egész világot érintő válság természetesen elsősorban a fejlődő országokat sújtja, s ezért „a mostani világgazdasági válság megoldásának érdekében, az állam-, illetve kormányfők rámutatnak annak szükségére, hogy egyidejűleg kell intézkedéseket foganatosítani a világgazdaság fellendítésére, felélénkítésére és a mostani nemzetközi gazdasági kapcsolatok átalakítására”, ami más szóval azt jelenti, hogy az új világgazdasági rendszer kialakítására irányuló erőfeszítésekkel párhuzamosan hatékony, sürgős intézkedéseket is kell tenni a fejlődő országok gazdaságának fellendítése érdekében. Ez magában foglalja a fejlődő országok egymás közötti gazdasági kapcsolatainak, a saját erőkre való támaszkodás elvének a nagyobb fokú valóra váltását is.

Az első jelentős alkalom, hogy a nemzetközi közösség átfogóan megvitassa a világgazdasági helyzetet, az UNCTAD júniusban, Belgrádban sorra kerülő VI. értekezlete lesz, amelytől az el nem kötelezett országok

joggal elvárják, hogy a közismert szólamokon túlmenően végre beindítsa a világgazdaság újjászervezésére és fejlődésére vonatkozó átfogó akcióprogramot.

Egyébként a globális tárgyalások eddigi kudarcáért az el nem kötelezettek „egy meghatározott számú iparilag fejlett” országot tesznek felelőssé, azok közül is „főleg egy nagy ipari országot”, mely elutasította, hogy kedvező választ adjon azokra az építő jellegű javaslatokra, amelyeket a 77-es csoport 1982 júliusában terjesztett be.

A delhi csúcsertekezletre jellemző újdonságnak számít, hogy a záróokmány az általános jellegű és hosszú távú intézkedések szükségének feltérképezése mellett a gyors intézkedések programját is meghozta. A program azokat a konkrét azonnali intézkedéseket tartalmazza, amelyeket a fejlődő országok számára létfontosságú területeken kell megtenni, s mindenekelőtt az igazságtalan és elavult nemzetközi pénzügyi és valutarendszer megreformálásának szükségét helyezi előtérbe. Ezenkívül intézkedéseket irányoz elő az élelmiszer-termeléssel, a Világbanknak az energiaforrások fejlesztését támogató segélyével, a Nemzetközi Valuta Alapnak a fejlődő országok fizetési mérlegének kiegyensúlyozását szolgáló támogatásával, a nemzetközi kereskedelemmel és a nyersanyaggal kapcsolatban.

A VII. csúcsertekezlet külön okmányként fogadta el az el nem kötelezett és fejlődő országok kölcsönös együttműködésének programját, bár meg kell említeni, hogy egyes — elsősorban kőolajtermelő-országok a kőolaj árának jelenlegi csökkenésére hivatkozva erélyesen elutasították egy külön pénzügyi intézménynek (az el nem kötelezett országok bankja) az alapítási gondolatát, amiről Delhiben sok szó esett.

Mindent egybevetve, a csúcsertekezlet záróokmánya nemcsak az el nem kötelezettek mozgalmának legjobb hagyományaira épül, s ilyen értelemben az alapelvekre való támaszkodás folyamatának továbblépését jelenti, hanem a két csúcsertekezlet közötti viszonylagos válság végleges áthidalásával kedvező alapot nyújt a mozgalom szerteágazó világpolitikai és gazdasági tevékenységének fellendítéséhez.

Ez vonatkozik teljes egészében a VII. csúcsertekezlet egyéb különdokumentumaira is.

Jugoszlávia a VII. csúcsertekezleten

Közismert, hogy a csúcsertekezlet bonyolult előkészületeinek során hazánk rendkívül élénk diplomáciai tevékenységet fejtett ki. Ezt az áldatlan világpolitikai helyzeten kívül az a tény is szükségessé tette, hogy a nemzetközi politikai élet általános pangása közepette a mozgalomnak is egy újabb lendületre volt szüksége. S hogy ezt az ösztönzést meg is kapta, ahhoz kétségkívül Jugoszlávia is jelentősen hozzájárult. Jóllehet ez volt az első csúcsertekezlet, amelyre küldöttségünk Tito óriási személyes tekintélyét és hozzájárulását nélkülözve érkezett, de csakhamar ki-

tűnt, hogy Jugoszlávia helye a mozgalomban továbbra is titói maradt. Elsősorban azért, mert a mozgalomhoz való viszonyulása változatlanul elvszerű, s ebben — amint az Petar Stambolićnak, a JSZSZK Elnöksége elnökének és küldöttségünk vezetőjének felszólalásából világosan kitűnik — továbbra sem ismerünk megalkuvást. Ezenkívül azért is, mert küldöttségünk valamennyi tagjának a munkacsoportokban és a rajtuk kívül kifejtett tevékenysége mindvégig elvszerű volt, olyan amelyet Jugoszláviától az egész mozgalom s a csúcsértekezlet vendéglátója is elvárt. Említésre méltó például, hogy a VIII. csúcsértekezlet vendéglátójának rendkívül kényes és bonyolult kérdése körüli megoldáskeresésben a megmentő képlet megfogalmazása is lényegében küldöttségünk érdeme.

Az ilyen jelentős összejövetelnek szerves része az a tevékenység is, amely a nyilvánosság számára — legalábbis tartalmát illetően — jobbra ismeretlen marad; az állam-, illetve kormányfők és egyéb rangos diplomáciai tisztségviselők négy vagy több szem közötti találkozásai. Delhiben, az ezúttal immár százegy tagúra növekedett mozgalom körében ezen a téren is olyan redkívüli aktivitás bonyolódott le, hogy annak pozitív következményei kétségkívül máris kihatottak a mozgalom sorában levő ellentétek, de a világ egyes problémáival kapcsolatos megoldáskeresés folyamatainak pozitív alakulására.

Küldöttségünk ezen a téren is, ezúttal is, egyike volt a legaktívabbaknak.